

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы -
Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University, № 1 (126)/2019, pp. 139-147
<http://bulpolit.enu.kz/>; E-mail: vest_polit@enu.kz

FTAMP 11.25.91

А.К. Нуриденова

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Астана, Қазақстан
(E-mail: aizhe.nk@gmail.com)

**Қытайдың сыртқы саясатындағы жаңа кезең:
«тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы**

Аннотация. Бұл мақалада Қытайдың қазіргі кезеңдегі сыртқы саясатында ең негізгі орынды иеленіп отырған «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасының пайда болуы, мазмұны мен мақсаты және оның сыртқы саяси ықпалы жан-жақты зерттеледі. Мақалада автор қытайлық, батыстық және қазақстандық зерттеушілердің еңбектеріне сүйене отырып, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасының Қытайдың сыртқы саясатында жаңа кезеңнің басталғандығын білдіретін өзгеріс ретінде көрсетеді. Зерттеу барысында аталмыш тұжырымдаманың Қытай осы кезеңге дейін ұстанып келген халықаралық қатынастарда «қарапайым болу» қағидасынан ауытқып, сыртқы саясатта белсенді болуға итермелейтіндігі анықталады. Автор аталған тұжырымдаманы ҚХР басшылығының маңызды халықаралық жиындарда белсенді түрде насихаттауы Қытайдың халықаралық сахнада өзінің артып келе жатқан қуатына сай әрекет етуіне ұмтылатындығын білдіретін әрекет ретінде қорытындылайды.

Түйін сөздер: «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық», сыртқы саяси тұжырымдамалар, жаһандық басқару, сыртқы саяси белсенділік, «бейбіт даму».

<https://doi.org/10.32523/2616-6887/2019-126-1-139-147>

Кіріспе. Си Цзиньпиннің келуімен Қытай Халық Республикасының (ҚХР) сыртқы саясатында «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» (命运共同体 *mìngyùn gòngtóngtǐ*) құру атты жаңа тұжырымдама пайда болды. Бұл мақаланың негізгі мақсаты аталған тұжырымдаманың мазмұнын, мәнін және мақсаттарын зерттеу және оның Қытайдың сыртқы саяси бағытына әкелген және болашақта әкелетін өзгерістерін бағалау. Белгіленген мақсатқа қол жеткізу үшін Қытай басшыларының алдыңғы буындары басшылық еткен кезеңдерінде сыртқы саясатта қолданылған негізгі тұжырымдамаларға назар аудару, олардың өзгеріске ұшырау жолдарын бақылау және қазіргі сыртқы саяси тұжырымдамалардың өзгеру себептерін анықтау секілді міндеттер қойылып отыр.

«Тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы қазіргі таңда жиі аталса да, оның мазмұны, мақсаты және Қытайдың сыртқы саясатындағы орны туралы жасалған зерттеулер өте сирек. Солардың кейбіріне тоқталып өтер болсақ, Цинхуа университетінің профессоры Янь Сюэтуңнің жазуы бойынша, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы Қытайдың сыртқы саясатындағы қазіргі жаңа стратегия – «жетістіктерге қол жеткізу» (奋发有为 *fēnfā yǒuwéi*) қағидасының бір бөлігі болып табылады және ол экономикалық, саяси және әскери ынтымақтастықты қамтиды. Қытай өзінің «ұлттық қайта өркендеу» мақсатына қол жеткізу барысында қолайлы қоршаған орта құру үшін көршілес жатқан елдермен ортақ тағдыры бар қауымдастық құруды көздейді [1]. Канадалық қытайтанушы Стефан Смиттің ойынша, аталмыш тұжырымдаманы жасап, оны алдымен Азия елдері арасында жүзеге асыруда Қытай басшылығы Конфуцийдің «біркелкіліксіз үндестікке» қол жеткізу идеясын (和而不同 *hé ér bù tóng*) және «бейбіт қатар өмір сүрудің бес қағидасын» негізге алады [2].

«Тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы туралы қазақстандық зерттеушілердің пікірін қарастырып өту өте маңызды. Қытайтанушы К.Л. Сыроежкиннің

пайымдауынша, қазіргі таңда «Жібек жолының экономикалық белдеуі» жобасының іске асырылуынан бастап Шанхай Ынтымақтастық ұйымының (ШЫҰ) экономикалық саладағы жұмысы тоқтап қалды десе де болады. Осыған байланысты «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы ШЫҰ-ның шеңберінде аймақтық қауіпсіздік мәселелерін және оның болашақтағы жаңа құрылымын қамтитын тұжырымдама болмақ [3]. Саясаттанушы А.Амребаевтың бақылауынша, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы ҚХР-дың негізгі геосаяси мақсаттарының бірі. Бұл Қытайдың ықпал ету орбитасында орналасқан елдерден тұратын кеңістік құру дегенді білдіреді және оған «Бір белдеу, бір жол» жобасына қатысатын елдер кіреді [4]. Осылайша, зерттеу барысында осы тақырыпқа қатысты қазақстандық зерттеушілердің жүйелі түрде және тереңірек зерттеп жазған еңбектерінің өте санаулы екендігіне көз жеткізілді.

Бұл мақала жоғарыда аталған міндеттерді орындауда және берілген тақырыпты жүйелі түрде зерттеуде сапалық әдіске негізделеді. «Тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы жаңа тақырып болуына байланысты оны Қытай басшыларының соңғы жылдары жасаған баяндама мәтіндеріне контент-анализ әдісін қолдана отырып зерттеу жасалды. Сонымен бірге, аталмыш жаңа тұжырымдаманың ерекшеліктерін бөліп көрсету мақсатында оны ҚХР басшыларының алдыңғы буындары ұстанған сыртқы саяси тұжырымдамалармен салыстырмалы талдау әдісі қолданылып, салыстыру жасалды.

«Тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы. Көптеген қытайтанушылар мен Қытайдың сыртқы саясатын бақылаушылар 2013 жылы жаңа төраға Си Цзиньпиннің келуімен Қытайдың сыртқы саясатында жаңа кезеңнің басталғандығын мойындайды. Яғни бұрынғы кезеңдермен салыстырғанда қазіргі таңда ҚХР Дэн Сяопин насихаттап кеткен «өз қабілетін жасырып, қолайлы уақытты күту» қағидасынан ауытқып, соңғы жылдары сыртқы саясатта белсенділік пен табандылық көрсетіп келеді. Өз кезегінде, Дэн Сяопин ұсынған «28 иероглиф стратегиясы» келесідей жеті қағидадан құралған болатын: байсалдылықпен бақылау (冷静观察 *lěngjìng guānchá*), қалыптасқан жағдайды сақтау (稳住阵脚 *wěnzhù zhènjiǎo*), сабырлылық таныта отырып, қиындықтармен күресу (沉着应付 *chénzhuó yìngfù*), өз қабілетін жасыра отырып, қолайлы уақытты күту (韬光养晦 *tāoguāng yǎnghuì*), қарапайым болу (善于守拙 *shànyú shǒuzhuō*), алдыңғы орынға шықпау (绝不当头 *juébù dāngtóu*) және оң нәтижелерге қол жеткізу (有所作为 *yǒu suǒ zuò wéi*) [5]. Аталған қағидалар Цзянь Цзэминь және Ху Цзиньтао билік еткен жылдары Қытайдың сыртқы саясатына негіз болған нұсқаулықтар еді. Мәселен, Цзянь Цзэминь басшылығы кезінде Қытайдың сыртқы саяси жүріс-тұрысы сақтық және ұстамдылық секілді қағидаларға негізделсе, Ху Цзиньтао кезеңінде ҚХР тек аймақтық деңгейде белсенділік танытты. Оның мысалы ретінде 1997 жылғы Азиялық қаржы дағдарысында Қытайдың өз валютасын девальвацияламау туралы шешім қабылдап, дағдарыстан зардап шеккен елдерге қаржылай несие беру арқылы Оңтүстік-Шығыс Азия мемлекеттерінің Ассоциациясы (АСЕАН) елдерінен үлкен қолдау табуын келтірсе болады [6, 20].

Алайда, 2010 жылдың соңынан бастап ҚХР басшылығы сыртқы саясатты жүргізуде белгілі бір жаңашылдықтар енгізе бастады. Қытай халықаралық қауымдастықты өзінің дамуының тек оң және жағымды нәтижелер әкелетіндігіне сендіруге және басқа мемлекеттермен ынтымақтасуда өзара пайдаға басымдық беруге, кез келген даулы мәселені келіссөздер арқылы шешуге ұмтылатындығы туралы белсенді түрде мәлімдей бастады [7, 7]. Сыртқы саясаттағы жаңашылдықтар Си Цзиньпиннің келуімен одан сайын басым бола түсті. Оның төрағалығы басталғаннан кейін осыған дейін жетекші ұстаным болып келген халықаралық сахнада «қарапайым болу» қағидасының орнына «жетістіктерге қол жеткізу» қағидасы алдыңғы қатарға шығып, ол Қытайдың халықаралық мәселелерді шешуге белсенді түрде араласып, көшбасшылық саясатты ұстанатындығын білдірді. Мұндай саясатқа арқау болып келе жатқан негізгі тұжырымдама – «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы.

Бұл түсінік алғаш рет 2010 жылы құрлықтық Қытай мен Тайвань арасындағы қарым-қатынастарды сипаттау үшін қолданылды. Аталмыш тұжырымдама Қытай және өзге де егемен мемлекеттер қарым-қатынастарын қамтитын жаңа мағынаға ие тұжырымдама ретінде 2011 жылдың қыркүйек айында Қытайдың Бейбіт даму туралы ақ кітабында, ал 2012 жылы қарашада өткен Қытай коммунистік партиясының (ҚКП) 18-ші съезіндегі есебінде көрініс тапты [8]. Сол кезеңнен бастап «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» идеясын ҚХР Төрағасы Си Цзиньпин белсенді түрде Қытай ішінде де, халықаралық мінберлерден де насихаттап келеді. Осылайша, аталмыш тұжырымдамаға ҚКП-нің 19-шы съезінде де үлкен назар аударылып, 2018 жылдың наурызында ҚХР Конституциясына енгізілген түзетулер нәтижесінде, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» түсінігі ҚХР Конституциясының преамбуласынан да орын алды. Оның жаңа мәтінінде Қытай «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастықты» құру ісін ілгері жылжытады деп жазылған [9]. Сонымен қатар, бұл тұжырымдама ҚКП Жарғысына 2018 жылдың қазан айында ҚКП-нің 18-ші съезінің нәтижесінде енгізілген «Си Цзиньпин ойлары» атты толықтырудың да маңызды бөлігін құрайды. Мұндай өзгерістер аталған тұжырымдаманың Қытайдың ішкі және сыртқы саясаты үшін маңызының өте жоғары екендігін білдіреді.

2010-2013 жж. ҚХР сыртқы істер министрінің орынбасары қызметін атқарған Фу Ин ханымның пікірінше, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» құру идеясы дамыған және дамушы елдерді біріктіре отырып, аймақтық және жаһандық ынтымақтастықты дамытуға, әлем елдері арасындағы Солтүстік-Оңтүстік бөлінісі мен түрлі аймақтық теңсіздіктерді жоюға бағытталған [10]. Қытайлық дипломат Ван Ивэйдің пайымдауынша, аталмыш тұжырымдама адамзат тарихында бұрын соңғы болмаған жаңа идеяны ұсынады, яғни мыңдаған жылдар бойы халықаралық қатынастарда басым болып келген әр елдің ұлттық мүддесінің бірінші орында болу қағидасын және «қырғи қабақ соғыстың» ұлы державалар арасындағы күштер текетіресі саясатын ығыстыра отырып, мемлекеттер арасындағы өзара пайда мен ынтымақтастыққа негізделеді [11].

Аталған тұжырымдаманың мазмұнын қарастыратын болсақ, 2015 жылы қыркүйекте Си Цзиньпин БҰҰ-ның 70-ші Бас Ассамблеясында сөйлеген сөзінде «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасының негізгі бөліктеріне тоқталып өтті. Оған сәйкес, аталмыш тұжырымдама негізгі бес саланы қамтиды. Олар: саяси әріптестік, қауіпсіздік, экономикалық даму, мәдени алмасулар және қоршаған ортаны қорғау. Өз сөзінде ҚХР Төрағасы: «біз мемлекеттер бір-біріне тең қарайтын, өзара кеңес беру мен өзара түсіністік орын алатын әріптестік құруымыз қажет. Қауіпсіздік саласында әділдік, бірлескен үлес және ортақ пайда болуы қажет. Сонымен бірге, біз ашық, инновациялық және барлығына ортақ болатын дамуды ілгері жылжытуымыз қажет. Біз үндестік пен алуан-түрлілікті құрметтейтін өркениет аралық алмасулар санын арттыруымыз қажет. Сонымен қатар, біз табиғат пен жасыл экономиканы бірінші орынға қоятын экожүйені құруымыз қажет» деп атап өтті [12].

Аталмыш көзқарасты Си Цзиньпин 2015 ж. наурызда өткен Боао Азиялық форумында насихаттауын жалғастырды. Өз сөзінде ол үлкен мемлекет болу аймақтық және жаһандық істерде монополияға қол жеткізуге ұмтылудан гөрі, аймақтық және әлемдік бейбітшілік пен даму бойынша үлкен жауапкершілікті міндеттейтіндігін атап өтті [13]. Осыған байланысты кейбір қазақстандық зерттеушілер Қытайдың «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасын осындай жиындарда насихаттауын қазіргі таңда қалыптасқан жаһандық басқару жүйесін өзгертіп, «қытайлық сипаты бар жаһандануды» ілгерілетуге ұмтылуы деп таниды [14]. Бұл Қытайдың халықаралық қатынастар мен жаһандық басқаруда үлкенірек рөл ойнауға ұмтылатындығын білдіреді.

Сонымен қатар, барлық адамзатқа ортақ қауымдастық құру идеясы 2017 жылы мамырда Пекин қаласында өткен «Бір белдеу - бір жол» форумының басты тақырыбы бола отырып, аталмыш форумның қорытынды біріккен коммюникесіне қатысушы мемлекеттер

басшыларының бірауыздан қолдауымен «ортақ ұмтылыс» ретінде енгізілді [15]. Бұл «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» құру идеясының аталмыш жобамен өте тығыз байланысты екендігін білдерді және екі бастама бірін-бірі материалдық және идеологиялық жағынан толықтырып отыратын болады.

2017 жылғы Давоста өткен әлемдік экономикалық форумда Си Цзиньпин экономикалық жаһандануды қорғай отырып, Қытайдың «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» құруға ұмтылатындығын атап өтті. Ол сөйлеген сөзінде «адамзат бір-бірінен ажыратылмайтын, мүдделері ортақ, әрі өзара тәуелді қауымдастыққа айналып үлгерді» деген болатын [16]. 2017 жылы ақпанда БҰҰ-ның Әлеуметтік даму жөніндегі комиссиясының 55-ші сессиясында «Африканың дамуына арналған жаңа әріптестіктің әлеуметтік қырлары» атты қарар қабылдады. Аталған комиссия халықаралық қауымдастықты Африканың дамуын қолдауға және күллі адамзатқа негізделген ортақ болашақ құруға шақырды. Қытайдың Жэньминь жибао газеті аталмыш қарарды «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасының мойындалуын және Қытайдың жаһандық басқаруға қосқан орасан зор үлесін білдіретін әрекетке жатқызды [8].

«Тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасының пайда болып, ілгерілеуіне Си Цзиньпин ұсынған «қытайлық арман» және оған қол жеткізу қажеттілігі де өз септігін тигізді. Бірнеше саланы қамтитын бұл бағдарлама «қытай ұлтының қайта өркендеуі» дегенді білдіреді және ол екі сатыдан тұрады: ҚКП-нің жүз жылдығына (2021 ж.) орай «орташа ауқатты қоғам» (小康社会 *xiǎokāng shèhuì*) деңгейіне қол жеткізу және ҚХР-дың жүз жылдық мерейтойына орай (2049 ж.) әлемнің дамыған елдері қатарына ену [7, 7 б.].

Кейбір зерттеушілердің пікірінше, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасының тез арада кең көлемде таралуына Қытай мен АСЕАН елдері (әсіресе, Филиппиндер мен Вьетнам) арасындағы территориялық даулардың шиеленісуі түрткі болды [8]. Сәйкесінше, аталған тұжырымдама Қытайдың көрші мемлекеттермен қатынастарын қайта қалпына келтіру үшін көмекке келуі қажет болды.

Ван Ивэйдің пайымдауынша, Қытай аталған тұжырымдаманы, ең алдымен, «Еуразия құрлығының барлық елдерімен бірлесе отырып, дамудағы теңсіздіктерді жою мақсатында «Бір белдеу - бір жол» бастамасы арқылы жүзеге асыруға ұмтылады. Сонымен бірге, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасын жүзеге асыру үшін әлем елдерінің алуан-түрлілігі есепке алынады, себебі әр мемлекеттің өзіне тән айырықша даму жолы бар. Алайда, даму жолында әлемнің барлық еліне ортақ қолдануға болатын жалғыз сәтті модель жоқ. Сондықтан «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасының саяси қағидасы саяси алуан-түрлілікті қабылдай отырып, жоғары дамыған өркениет, демократия және гүлдену секілді әлемнің барлық еліне ортақ мақсаттарға қол жеткізуде әр мемлекетке түрлі жолдар мен тәсілдерге жүгінуге жол беріледі. Қытайдың қуаты артқан сайын, ол жаһандық басқаруға қатыса отырып, оны жақсарту ісін жалғастыруы тиіс» [11].

Осыған сәйкес, ҚКП-нің ресми баспасөз құралы Жэньминь жибао газетінде де Қытайдың жаһандық басқару жүйесін жақсартуға және қалыптасқан әлемдік тәртіпті реформалауға ұмтылатындығы жазылады. Сонымен бірге, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы қазіргі дамушы елдерге дамудың дұрыс жолын көрсететін бағдар беруші құрал ретінде сипатталады. Қытай басшылығының түсінігінше, «қазіргі таңда әлем халқы бір-бірімен бұрын-соңды орын алмаған ұқсас тағдыр арқылы байланысқан» [17].

Осы орайда, Австралия ұлттық университетінің зерттеушісі Денхуа Чжанның пікірінше, Қытай «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасын әлемнің дамушы елдері мен көпжақты ұйымдарға (G20, АТЭС саммиттері) бағыттауға тырысуда, себебі Си Цзиньпин аталмыш тұжырымдаманы өзінің Африка, Азия және Латын Америкасы елдеріне жасаған ресми сапарлары барысында Қытай мен аталған елдер арасында ортақ жаһандық қауымдастық құру идеясына басты назар аударады. Ал дамыған мемлекеттерге келетін болсақ, Қытай мұндай елдермен қарым-қатынасын «ортақ мүдделер қауымдастығы» (利

益共同体 *lìyì gòngtóngtǐ*) деп атайды [8]. Сонымен қатар, кейбір мақалаларда Қытайдың «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» құру ісін Еуразия мен Африка құрлықтары және Оңтүстік Тынық мұхиты аймағына бағыттайтындығы да жазылады [18]. Бұл аталмыш тұжырымдаманың көп жағдайда әлемнің дамушы елдеріне арналғандығын көрсетеді. Сонымен бірге, Қытай «ортақ тағдыр» сөзін қолдану арқылы өзінің әлі де болса дамушы елдер қатарына жататындығын және өзінің алға қойған мақсаттарының әлемнің басқа да дамушы елдерінің мақсаттарымен сәйкес келетіндігіне назар аудартқысы келеді деп тұжырымдауға болады. Бұл жерде осы жағдай мен 1955 жылы сәуір айында Индонезияның Бандунг қаласында өткен Азия және Африка елдерінің конференциясындағы Қытайдың тәжірибесі арасында ұқсастықтар табуға болады. Аталмыш конференция нәтижесінде Қытай өз тарихы мен халқының санасында «ұлттық езгінің жүз жылы» (百年国耻 *bǎiniǎn guóchǐ*) деген атпен белгілі өзінің жартылай отар болған тәжірибесін Азия және Африка елдеріне ортақ тәжірибе ретінде таныта отырып, өзін сол кезеңдегі «үшінші әлем елдерінің» көшбасшысы ретінде көрсетуге ұмтылған болатын. Ол кезеңдегі ортақ тағдыр – Қытайдың да, Азия және Африка елдерінің де отар болуы болса, қазіргі кезеңдегі ортақ тағдыр – Қытайдың және Еуразия, Африка құрлығы елдерінің басым бөлігінің дамушы мемлекеттер екендігінде.

Кейбір зерттеушілердің пікірінше, «бейбіт даму» тұжырымдамасы секілді «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасының мақсаты бір, яғни, ол – көрші мемлекеттер мен әлем елдеріндегі «қытайлық қауіп» туралы күдіктерді жоққа шығару және Қытайдың экономикалық дамуына қолайлы халықаралық жағдай жасау [19]. Сонымен бірге, осы тұжырымдама арқылы ҚХР халықаралық қатынастарда бұрынғы «қырғи қабақ» соғыс түсінігі әлі күнге дейін басым болып отырғандығына, оның ХХІ ғасырдың шынайылығына сәйкес келмейтіндігіне және одан тез арада арылу қажет екендігіне назар аудартуға тырысады.

«Тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасын жүзеге асырудың мәселелеріне келетін болсақ, Қытай басшылығы аталмыш тұжырымдамаға мағынасы жағынан, бағытталған мемлекеттер және нақты іс-шаралар бойынша әлі нақты анықтама берген жоқ. Бұл тұжырымдама нақты айқындалмағандықтан көп жағдайда жай ұран секілді көрінеді. Нақты берілген анықтама мен айқын мазмұнының болмауына байланысты «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы өзге мемлекеттердің Қытайға қатысты сенімін оятудан гөрі, күдігі мен үрейін арттыруы мүмкін деген де болжам бар [20].

Аталмыш тұжырымдаманың Қытайдың сыртқы саяси бағытына әкелетін өзгерістеріне тоқталып өткен жөн. Біріншіден, осыған дейінгі кезеңдермен салыстарғанда алдағы уақытта сыртқы саясатта ҚХР өте белсенді және даулы мәселелерді шешуде табанды болуын жалғастыра беретін болады. Мұндай белсенділік 2009-2010 жылдары Қытайдың көршілес елдермен даулы аралдар мәселесінің қайта ушығуымен басталып, қазіргі таңда ҚХР-дың «Бір жол - бір белдеу» секілді бастамаларды ұсынуымен және оны жүзеге асыруда белсенді әрекет ете бастауымен өз жалғасын тауып отыр.

Екіншіден, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы Қытайды экономикалық протекционизм, терроризм, климаттың өзгеруі, босқындар мәселесі және т.б. секілді жаһандық мәселелерді шешуде алдыңғы қатарда болуға итермелейтін болады. Осы орайда Қытай Конфуций, Мэн-цзы секілді ежелгі Қытай ойшылдарының ынтымақтасты, үндестікті насихаттайтын идеяларын негізге ала отырып, әлемнің барлық мемлекеттерін олардың саяси, экономикалық және мәдени түрлілігіне қарамастан ұйымдасуға үндеуін жалғастыратын болады.

Үшіншіден, аталмыш тұжырымдама Қытайдың әлемдегі оң имиджін қалыптастыруға бағытталған бағдарлама рөлін атқаратын болады, себебі бұған дейін қолданылып келген «бейбіт даму» тұжырымдамасы басқа елдерді Қытайдың оң пиғылда әрекет ететіндігіне толықтай көндіре қойған жоқ. Мұндай өзгерістер ҚХР сыртқы саяси тарихында Бандунг

конференциясынан кейін болмаған Қытайдың халықаралық қатынастардағы бастамалық, көшбасшылық рөлін арттыратындығы сөзсіз.

Қорытынды. «Тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы ҚХР сыртқы саясатында жаңа кезеңнің басталғандығын білдіреді. Ол Қытайдың қазіргі ең басты сыртқы саяси бастамасы «Бір белдеу - бір жол» жобасының идеологиялық бөлігі деп сеніммен қорытындылауға болады. Сонымен қатар, аталған тұжырымдаманы Қытай басшылығының маңызды халықаралық жиындарда белсенді түрде насихаттауы ҚХР-дың халықаралық сахнада өзінің артып келе жатқан қуатына сай әрекет етуіне ұмтылатындығын білдіреді. Мұндай ұмтылыс Қытайдың жаһандық басқару бойынша іс-шаралар шеңберінен айқын көрініс табады. Осылайша, аталмыш тұжырымдаманың ҚХР-дың қазіргі сыртқы саясатындағы басым қағида – «жетістіктерге қол жеткізу» стратегиясының ажырамас бөлігі екендігі байқалады. Алайда, «тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы жиі айтылып, сараптамалық ортада кең талқыланса да, оның мазмұны әлі күнге дейін нақты анықталмаған. Ал, оның мақсаты Қытайдың ішкі саясаттағы басты ұмтылысы – «Қытайлық арман» жоспарын, ал сыртқы саясаттағы негізгі бастама – «Бір белдеу - бір жол» жобасын жүзеге асыру барысында идеологиялық негіз болу. Сондықтан аталмыш тұжырымдама қазіргі таңда Қытайдың сыртқы саясатында маңыздылығы жағынан «бейбіт қатар өмір сүрудің бес қағидасымен» бір деңгейге көтерілген бірден бір тұжырымдамаға айналып отыр.

«Тағдыры ортақ жаһандық қауымдастық» тұжырымдамасы жаңа түсінік болғандықтан және оның мазмұнының айқын болмауы бұл тақырып бойынша ауқымды, жүйелі және терең зерттеулердің жасалуын қажет ететіндігі сөзсіз. Ол үшін ең алдымен Қытай басшыларының аталмыш тұжырымдаманы насихаттаған сөздері, сыртқы саяси бастамалары мен түрлі іс-шаралары негізге алынуы тиіс. Сонымен қатар, аталмыш тұжырымдаманың қамтитын географиялық кеңістігіне де мән берілген жөн.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Xuetong Y. From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement // The Chinese Journal of International Politics – 2014. – Т. 2. № 7. - С. 153-184.
- 2 Smith S.N. Community of Common Destiny: China's 'New Assertiveness' and the Changing Asian Order // International Journal – 2018. – Т. 3. № 73. - С. 449-463.
- 3 Китай не собирается менять отношения с Казахстаном – казахстанский эксперт [Электрон. ресурс]. – 2017. – URL: <https://www.caravan.kz/gazeta/kitajj-ne-sobiraetsya-menyat-otnosheniya-s-kazakhstanom-kazakhstanskijj-ehkspert-404151/> (алынған күні: 29.01.2019)
- 4 «Сообщество единой судьбы» - новая концепция для Китая и Центральной Азии? Интервью с Айдаром Амребаевым [Электрон. ресурс]. – 2017. – URL: <https://caa-network.org/archives/10728> (алынған күні: 29.01.2019)
- 5 Zhao Q. Chinese Foreign Policy in the Post-Cold War Era // World Affairs – 1997. – Т. 3. № 159. - С. 114-115.
- 6 Lanteigne M. Chinese Foreign Policy: An Introduction: монография / Lanteigne M. – А.: Routledge, 2009. – 158 с.
- 7 Портяков В.Я. Внешняя политика Китайской Народной Республики в XXI столетии: монография / В.Я. Портяков. – М.: ИДВ РАН, 2015. – 280 с.
- 8 Zhang D. The Concept of 'Community of Common Destiny' in China's Diplomacy: Meaning, Motives and Implications // Asia and Pacific Policy Studies – 2017. – Т. 2. № 5. - С. 196-207.
- 9 Текст Конституции КНР [Электрон. ресурс]. – 2018. – URL: https://chinalaw.center/constitutional_law/china_constitution_revised_2018_russian/ (алынған күні: 15.10.2018)

- 10 Ying F. China's Vision for the World: A Community of Shared Future [Электрон. ресурс]. – 2017. – URL: <https://thediplomat.com/2017/06/chinas-vision-for-the-world-a-community-of-shared-future/> (алынған күні: 18.09.2018)
- 11 Mardell J. The 'Community of Common Destiny' in Xi Jinping's New Era [Электрон. ресурс]. – 2017. – URL: <https://thediplomat.com/2017/10/the-community-of-common-destiny-in-xi-jinpings-new-era/> (алынған күні: 17.09.2018)
- 12 Xi Jinping Attends General Debate of the 70th Session of the UN General Assembly [Электрон. ресурс]. – 2015. – URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpdmgjxgswbcxlhgcl70znlxlfh/t1304144.shtml (алынған күні: 20.09.2018)
- 13 Full text of Chinese President's speech at Boao Forum for Asia [Электрон. ресурс]. – 2015. – URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/t1250690.shtml (алынған күні: 20.09.2018)
- 14 Мир по-китайски? Итоги съезда крупнейшей компартии мира [Электрон. ресурс]. – 2017. – URL: <https://mk-kz.kz/articles/2017/11/01/mir-pokitayski-itogi-sezda-krupneyshey-kompartii-mira.html> (алынған күні: 29.01.2019)
- 15 Rolland N. Examining China's Community of Common Destiny [Электрон. ресурс]. – 2018. – URL: <https://www.power3point0.org/2018/01/23/examining-chinas-community-of-destiny/> (алынған күні: 15.10.2018)
- 16 Xi Jinping's Keynote Speech at the World Economic Forum [Электрон. ресурс]. – 2017. – URL: http://www.china.org.cn/node_7247529/content_40569136.htm (алынған күні: 21.09.2018)
- 17 To reform to build a community of common destiny for mankind [Электрон. ресурс]. – 2018. – URL: <http://en.people.cn/n3/2018/1105/c90000-9514813.html> (алынған күні: 29.01.2019)
- 18 Chen Z. The Practical Way of the Community of Common Destiny for All Mankind // *Advances in Social Science, Education and Humanistic Research* – 2018. – Т. 205. - С. 827-831.
- 19 Zhang J. China's New Foreign Policy Under Xi Jinping: Towards 'Peaceful Rise 2.0'? // *Global Change, Peace and Security* – 2015. – Т. 1. № 27. - С. 5-19.
- 20 Xu J., Guo C. Research on Conception of Community of Destiny // *Journal of Strategy and Decision-making* – 2016. – № 6. - С. 3–22.

А.К. Нуридденова

Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева, Астана, Казахстан

Новая эпоха во внешней политике Китая: концепция «сообщества единой судьбы человечества»

Аннотация. В статье исследуются причины возникновения ставшей центральной во внешней политике Китая на современном этапе концепции «сообщества единой судьбы человечества», его содержание, цель и внешнеполитическое влияние. Основываясь на работах китайских, западных и казахстанских исследователей, автор утверждает, что концепция «сообщества единой судьбы человечества» обозначает начало новой эпохи во внешней политике Китая. В ходе исследования было определено, что данная концепция побудила Китай отойти от прежнего внешнеполитического принципа «стараться ничем не проявлять себя» и действовать активнее на международной арене. Автор делает вывод о том, что популяризация концепции «сообщества единой судьбы человечества» китайским руководством на крупных международных мероприятиях означает желание Китая действовать в соответствии с его растущей мощью в международных отношениях.

Ключевые слова: «сообщество единой судьбы человечества», внешнеполитические концепции, глобальное управление, внешнеполитическая активность, «мирное возвышение».

A.K. Nuriddenova

L.N.Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

A New Era in the Foreign Policy of China: Concept of “Community of Common Destiny”

Abstract. This article systematically explores the origins, the content, the goal, and the foreign policy impact of the concept of ‘community of common destiny’ that has become central to the contemporary foreign policy of China. On the basis of the works developed by the Chinese, Western and Kazakhstani scholars on this topic, the author alludes that the concept of ‘community of common destiny’ indicates the start of the new era in China’s foreign policy. This research finds that this new concept made China divert from its previously dominant foreign policy principle of “keeping a low profile” and pushed for more active foreign policy conduct. It concludes that the active popularization of this new concept at major international events by the Chinese leadership signifies China’s willingness to act according to its growing international clout.

Key words: “community of common destiny”, foreign policy concepts, global governance, active foreign policy, “peaceful rise”.

References

1. Xuetong Y. From Keeping a Low Profile to Striving for Achievement, *The Chinese Journal of International Politics*, **2** (7), 153-184 (2014).
2. Smith S.N. Community of Common Destiny: China’s ‘New Assertiveness’ and the Changing Asian Order, **3** (73), 449-463 (2018).
3. Kitai ne sobiraetsya menyat otnosheniya s Kazakhstanom – Kazakhstanskiy ekspert [China is not going to change its relations with Kazakhstan – Kazakhstani expert]. Available at: <https://www.caravan.kz/gazeta/kitajj-ne-sobiraetsya-menyat-otnosheniya-s-kazakhstanom-kazakhstanskijj-ehkspert-404151/> (accessed: 29.01.2019)
4. “Soobschestvo edinoi sudbyi” – novaya kontseptsia dlya Kitaya i Tsentralnoy Azii? Intervyu s Aidarom Amrebayevym [‘Community of Common Destiny’ – New concept for China and Central Asia? Interview with Aydar Amrebayev]. Available at: <https://caa-network.org/archives/10728> (accessed: 29.01.2019)
5. Zhao Q. Chinese Foreign Policy in the Post-Cold War Era, *World Affairs*, **3** (159), 114-115 (1997).
6. Lanteigne M. *Chinese Foreign Policy: An Introduction* (Routledge, Abingdon, 2009).
7. Portyakov V.Ya. *Vneshnyaya politika Kitayskoi Narodnoy Respubliki v XXI stoletii* [Foreign policy of People’s Republic of China in the 21st century] (Institute of Far East, Moscow, 2015).
8. Zhang D. The Concept of ‘Community of Common Destiny’ in China’s Diplomacy: Meaning, Motives and Implications, *Asia and Pacific Policy Studies*, **2** (5), 196-207 (2017).
9. *Tekst Konstitutsii KNR* [Text of the Constitution of the PRC]. Available at: https://chinalaw.center/constitutional_law/china_constitution_revised_2018_russian/ (accessed: 15.10.2018)
10. Ying F. China’s Vision for the World: A Community of Shared Future. Available at: <https://thediplomat.com/2017/06/chinas-vision-for-the-world-a-community-of-shared-future/> (accessed: 18.09.2018)
11. Mardell J. The ‘Community of Common Destiny’ in Xi Jinping’s New Era. Available at: <https://thediplomat.com/2017/10/the-community-of-common-destiny-in-xi-jinpings-new-era/> (accessed: 17.09.2018)
12. Xi Jinping Attends General Debate of the 70th Session of the UN General Assembly. Available at: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/xjpdmgjxgswfwbxclhgcl70znlflh/t1304144.shtml (accessed: 20.09.2018)
13. Full text of Chinese President’s speech at Boao Forum for Asia. Available at: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/t1250690.shtml (accessed: 20.09.2018)

14. Mir po-kitayski? Itogi s'ezda krupneyshey kompartii mira [World in Chinese way? Results of congress of the biggest communist party in the world]. Available at: <https://mk-kz.kz/articles/2017/11/01/mir-pokitayski-itogi-sezda-krupneyshey-kompartii-mira.html> (accessed: 29.01.2019)
15. Rolland N. Examining China's Community of Common Destiny. Available at: <https://www.power3point0.org/2018/01/23/examining-chinas-community-of-destiny/> (accessed: 15.10.2018)
16. Xi Jinping's Keynote Speech at the World Economic Forum. Available at: http://www.china.org.cn/node_7247529/content_40569136.htm (accessed: 21.09.2018)
17. To reform to build a community of common destiny for mankind. Available at: <http://en.people.cn/n3/2018/1105/c90000-9514813.html> (accessed: 29.01.2019)
18. Chen Z. The Practical Way of the Community of Common Destiny for All Mankind, *Advances in Social Science, Education and Humanistic Research*, 205, 827-83 (2018).
19. Zhang J. China's New Foreign Policy Under Xi Jinping: Towards 'Peaceful Rise 2.0'? *Global Change, Peace and Security*, 1 (27), 5-19 (2015).
20. Xu J., Guo C. Research on Conception of Community of Destiny, *Journal of Strategy and Decision-making*, 6, 3–22 (2016).

Автор туралы мәлімет:

Нуридденова А.Қ. - Шығыстану кафедрасының аға оқытушы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Сәтпаев к-сі, 2, Астана, Қазақстан.

Nuriddanova A.K.- lecturer at the Department of Oriental Studies, L.N. Gumilyov Eurasian National University, Satpayev str. 2, Astana, Kazakhstan.